

Transkripsiyon Metinleri Üzerine Bir Sınıflandırma Denemesi

Okan Celal GÜNGÖR*
Beytullah BEKAR**

Öz: Batılıların başta ticari ve dinî sebeplerle olmak üzere Türkleri tanıma ve dillerini öğrenme amacıyla yazmış oldukları eserlerin ilki Codex Cumanicus'tur. Sonraki süreçte İstanbul'un Türkler tarafından fethedilmesi ve Osmanlı Devleti'nin sınırlarının Doğu Avrupa'dan, Balkanlara, Kafkaslara kadar genişlemesi Türkçenin bu coğrafyalarda ortak iletişim dili olarak gelişmesine de zemin hazırlamıştır. Bunun neticesinde de Batılılar Türkleri ve dillerini öğrenme amacıyla kendi dillerinin alfabesiyle başta sözlük ve gramerler olmak üzere pek çok eser kaleme almışlardır. Batılıların Arap alfabesi dışında Ermeni, Latin, Yunan vd. harflerle yazmış oldukları bu eserler, literatürde yaygın ifadesiyle transkripsiyon metinleri olarak geçmektedir. Bu çalışmada 91 transkripsiyon metninden hareketle bir eser listesi oluşturulmuş ve bu eserler yıl, içerik ve dil özellikleri gibi hususlar açısından sınıflandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yeni Türk Dili, Osmanlı Türkçesi, Transkripsiyon Metinleri, Sınıflandırma, Latin Harfli Türkçe Metinler.*

* Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya/ TÜRKİYE. okancelalgunor@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-5933-1336

** Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırklareli/ TÜRKİYE. beytullahbekar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8372-1190

Gönderilme Tarihi/ Received: 25 Mart 2025/ 25 March 2025

Kabul Tarihi/ Accepted: 16 Nisan 2025/ 16 April 2025

A Classification Attempt on Transcription Texts

Abstract: The first work written by Westerners for especially commercial and religious reasons, in order to get to know the Turks and learn their language, was Codex Cumanicus. In the following period, Istanbul was conquered by the Turks and the borders of the Ottoman Empire expanded from Eastern Europe to the Balkans, the Caucasus. This also prepared the ground the way for Turkish to develop as a common language of communication in these geographies. As a result, Westerners wrote many works, especially dictionaries and grammars, in the alphabet of their own language in order to learn about the Turks and their language. These works, written by Westerners in letters other than the Arabic alphabet such as Armenian, Latin and Greek, are widely expressed to in the literature as transcription texts. In this study, a list of works was created based on 91 transcription texts and these works were classified in terms of year, content and language features.

Keywords: *New Turkish Language, Ottoman Turkish, Transcription Texts, Classification, Turkish Texts in Latin Letters*

GİRİŞ

Türkler ilk yazılı metnlerinin ortaya çıktığı 8. yüzyıldan günümüze uzanan süreçte farklı coğrafyalara yayılmıştır. Farklı coğrafyalarda farklı kültür ve milletlerle birlikte yaşamışlar ve buna bağlı olarak da farklı dinleri kabul etmişlerdir. Dinin etkisiyle Arap, Uygur, Grek, Ermeni, Süryani, Brahmi gibi pek çok alfabeyi kullanmışlardır. Bu alfabelerden bazıları sınırlı bir coğrafyada kullanılmış ve kısa ömürlü olmuşken Arap ve Uygur alfabesi gibi alfabeler ise çok geniş bir coğrafyada ve uzun bir zaman diliminde kullanılmıştır.

Arap alfabesiyle Türklerin tanışması Karahanlılar döneminde olmuştur. Bu dönemde bir taraftan Uygur harfleriyle eserler verilmeye devam edilirken bir taraftan da ilk İslami eserler olarak bilinen *Kutadgu Bilig*, *Atebetü'l-Hakayık* gibi eserler Arap alfabesi ile yazılmıştır. Daha sonraki süreçte, farklı sahalarda teşekkül eden Türkçenin Harezm, Kıpçak, Çağatay Türkçesi devrelerinde de bu alfabenin kullanıldığı görülür. Anadolu sahasında ise özellikle 13. yüzyıldaki Moğol İstilasası ile Türklerin (bilhassa Oğuz boylarının) Anadolu'ya kitleler hâlinde göçüyle birlikte Anadolu'da teşekkül eden ve Eski Anadolu Türkçesi olarak adlandırılan devrede Arap harfleriyle eserler verilmeye devam edilmiştir. Yine Anadolu'da gelişen Eski Anadolu Türkçesinin (Batı Türkçesinin) devamı niteliğindeki Osmanlı Türkçesi döneminde nadiren Uygur alfabesiyle eserler verilmiş olsa da (Fatih'in 1473'te Uzun Hasan'a gönderdiği mektup) bu dönemdeki eserlerde büyük ekseriyetle Arap alfabesi kullanılmıştır. Bu alfabe, Osmanlı Devleti'nin üç kıtadaki hakimiyeti birlikte kullanım açısından en geniş sınırlara ulaşmıştır. Arapçanın ünsüz sistemine dayanan ve Farsçadan alınan /ç/, /j/ ve /p/ harfleri ile Türkçe /ŋ/ (damak n'si) harfinin eklenmesiyle oluşturulan Arap alfabesi Türkler tarafından Karahanlılardan itibaren 20. yüzyılın başlarına kadar kullanılmıştır. Türklerin kullandığı pek çok alfabe gibi (Runik, Uygur) Arap alfabesi de ünsüz sistemi açısından zengin olsa da Türkçenin zengin ünlü sistemini ve konuşma dili özelliklerini yansıtmada yetersiz kalmıştır.

İstanbul'un fethedilmesiyle birlikte Osmanlının Doğu Avrupa'dan Balkanlara, Kafkaslara, Uzak Doğu'ya kadar uzanan hakimiyetiyle birlikte Osmanlı Türkçesinin ortak iletişim dili olarak kullanımı, Batılıları Türkleri tanımaya ve Osmanlı Türkçesini öğrenmeye yöneltmiştir. Batılıların Türkleri tanıma ve anlama çabaları, daha çok kendi dillerinin alfabesiyle eserler vermesi sonucunu doğurmuştur. Ortaya konan bu eserler, Arap alfabe sistemine dayalı Osmanlı Türkçesinin yazımında tespit edilemeyen konuşma dili özelliklerinin tespitine de (kendi ~ gendi, büyük ~ böyük) imkân tanımıştır.

Yabancılar tarafından kendi vatandaşlarına Türkçeyi öğretme gayesiyle hazırlanmış bu eserler, literatürdeki yaygın ifadesiyle *transkripsiyon metinleri* olarak adlandırılmaktadır. *Transkripsiyon metinleri*, Arap alfabesinin kullanıldığı Osmanlı Türkçesi devresinde Batılılarca Latin, Kiril, Ermeni vb. alfabelerle yazılan Türkçe metinleri ifade eden genel bir terimdir (Yağmur, 2014: 204). Yabancılar tarafından yazılan bu eserler, bir alfabe kullanılarak yazılmış bir metnin tüm özelliklerinin korunarak bir başka alfabeye aktarılması suretiyle hazırlandıkları için bu şekilde isimlendirilmiştir. Hazai, çalışmasında bu tür metinleri *transkripsiyon anıtları* olarak değerlendirmiştir (Bekar, 2018: 20). Bu metinler için ayrıca *çeviri yazılı metinler* tabiri de kullanılmaktadır (Yağmur, 2022: 116). Bu eserlerde öncelikle Türkler hakkında bilgi, Osmanlı Türkçesinin gramer özellikleri ve söz varlığı ele alınmıştır. Bunların yanında metinlerde atasözlerine, ilişki sözlerine, konuşma metinlerine, çeşitli şiir parçalarına, fabllara, Nasreddin Hoca fıkralarına, dinî metin örneklerine (ilahiler), tarihî metinlerden örneklere de yer verilmiştir.¹

Georgius de Hungaria'ya ait olan *Tractatus de Moribus, Conditionibus, Nequitia Turcorum*'dur. Battista'nın *Opera de Battista, el qual era Turcho gra[n] mercadante e per miracolo della nostra do[n]na euignudo allacqua del santo battesimo*

¹ Transkripsiyon metinleri üzerine yapılan bazı çalışmalar için bk. Bekar, 2019a; Bekar, 2019b; Yağmur, 2013; Yağmur, 2015; Kartallıoğlu, 2015; Kartallıoğlu, 2022; Yılmaz, 2018)

do[n]de che lui se battizato in Venetia dinanci al Patriarcha, F.Argenti'nin *Regola del parlare turcho* adlı eserleri bu türün ilk örneklerinden kabul edilmektedir.

Bu çalışma, transkripsiyon metinleri üzerine bir sınıflandırma denemesidir. Sınıflandırma, 93 transkripsiyon metni üzerinden yapılmıştır. Makalede kayda geçmiş olan eserler yanında yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerin veri tabanı taranmak suretiyle elde edilen kayda geçmemiş transkripsiyon metinlerine de yer verilmiştir. Tespit edilen çalışmalar yayımlanma yılı esas alınarak sıralanmıştır. Çalışmaya konu olan eserlerin adı, yazarı, dili ve içerik özellikleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Devamında ise bu eserler dil, içerik vb. özellikler bakımından tablo hâline getirilerek araştırmacılara sunulmuştur. Amacımız Türk dili için zengin veriler içeren belli başlı transkripsiyon metinleriyle ilgili bir liste oluşturarak bu alanda araştırma yapacak kişilere bir kılavuz ortaya koyabilmektir.

Sınıflandırmaya Esas Olan Eserler Listesi

Araştırmacıların yüzyıllara göre Latin harfli Türkçe eserleri kolaylıkla görebilmeleri için bu bölümde eserler, yazılış yılı esas alınarak sınıflandırılmıştır. Eserler, Bayerische Staatsbibliothek, Staatsbibliothek zu Berlin, MDZ Bibliothek, Sächsische Landesbibliothek-Staats- und Universitätsbibliothek gibi Almanya'daki kütüphaneler ile [www. books.google.com.tr](http://www.books.google.com.tr) internet adresinin taranması suretiyle tespit edilmiştir. Araştırmacıların eserlere ulaşabilmesi adına, kütüphane kataloglarındabulunan eserlerin kayıtlı olduğu kütüphane adı ve urn bilgisi verilmiştir.

Yıl: 1481

Eser: *Tractatus de Moribus, Conditionibus, Nequitia Turcorum*

Yazar: Georgius de Hungaria

İçerik: Şiir örnekleri (Latin harfli)

Dil: Latince-Türkçe

Erişim bilgisi: München, Bayerische Staatsbibliothek, urn:nbn:de:bvb:12-bsb00064348-3

Yıl: 1520

Eser: *Opera de Battista, el qual era Turcho gra[n] mercadante e per miracolo della nostra do[n]na euignudo alla cqua del santo batesimo do[n]de che lui se battizato in Venetia dinanci al Patriarcha*

Yazar: Battista

İçerik: İtalyanca-Türkçe (Latin harfli) tematik sözlük

Dil: İtalyanca-Türkçe

Erişim bilgisi: München, Bayerische Staatsbibliothek, urn:nbn:de:bvb:12-bsb00103201-0

Yıl: 1533

Eser: *Regola del parlare turcho*

Yazar: F. Argenti

İçerik: İtalyanca-Türkçe (Latin harfli) tematik sözlük

Dil: İtalyanca-Türkçe

Erişim bilgisi: İblioteca Nazionale Centrale di Firenze (BNCF), Sezione Magliabechiana Classe III Codice 58 ve Codice 133'de

Yıl: 1544

Eser: *De Tvrcarvm Ritv Et Caeremoiis. Antverpia*

Yazar: B. Georgievic

İçerik: Latince-Türkçe (Latin harfli) tematik sözlük, atasözü, kalıp ifadeler, ilişki sözleri, karşılıklı konuşma metinleri, dinî metinler

Dil: Latince-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://www.google.com.tr/books/edition/De_Turcarum_ritu_et_caeremoniis/JaXQt4lWi1MC?hl=tr&gbpv=1

Yıl: 1596

Eser: *Geheimnuß der Tuercken von jrer Religion Kriegsmanier Narung Glueck vnd vntergang. Sampt Einem Dictionario dreyer Sprachen Lateinisch Persisch welches die vnsern*

Tuerckisch nennen vnd Deutsch

Yazar: A. Kraft

İçerik: Almanca-Latince-Türkçe (Latin harfli) tematik sözlük, karşılıklı konuşma metinleri, ilişki sözleri, dinî metinler, şiir örneği

Dil: Almanca-Latince-Türkçe

Erişim bilgisi: Staatsbibliothek zu Berlin

<http://resolver.staatsbibliothekberlin.de/SBB0001A-4ED00000000>

Yıl: 1605

Eser: *Paroemiologia Polyglottos*

Yazar: H. Megiser

İçerik: atasözleri (Latin harfli)

Dil: İtalyanca-Türkçe-Arapça-İspanyolca-Fransızca-Almanca-Galce

Erişim bilgisi: München, Bayerische Staatsbibliothek, url: nbn:de:bvb:12-bsb11103818-3

Yıl: 1611

Eser: *Grammatica-Turchesca*

Yazar: P. Ferraguto

İçerik: Gramer, tematik sözlük, karşılıklı konuşma metinleri (Latin harfli)

Dil: İtalyanca-Türkçe

Erişim bilgisi: Nella Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze è conservato un codice manoscritto (colloc. Magliabechiana, Classe III, n. 58)

Yıl: 1612

Eser: *Institutionum linguae turcicae. Lipsiae: Magiserus*

Yazar: H. Megiser

İçerik: Gramer, alfabetik sözlük (Latince-Türkçe, Türkçe-Latince), atasözleri, dinî metinler, şiir

Dil: Latince-Türkçe

Erişim bilgisi:

<https://books.google.com.tr/books?id=gSW5mgEACA->

AJ&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1630

Eser: *Rudimenta Grammatices Linvae Turcicae*

Yazar: A. Du Ryer

İçerik: Gramer, tarihî metin örnekleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Latince-Türkçe

Erişim bilgisi: Gallica -The BnF Digital Library, <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb303879074>

Yıl: 1632

Eser: *Turcicae linguae per terminos latinus educta Syntaxis in usum eorum qui in Turciam missiones subeunt ad nutum sacrae congregationis de propoganda fide*

Yazar: G. B. Montalbano

İçerik: gramer, Türkçe-Latince alfabetik sözlük, alfabetik atasözleri (Latin harfli)

Dil: Latince-Türkçe

Erişim bilgisi: bk. Gallotta, A. (2012). Latin Harfleri İle Yazılmış Birkaç Osmanlı Atasözü. *Journal of Turkish Language and Literature*, (24), 235-249.

Yıl: 1641

Eser: *Dittionaria Della Lingua Italiana-Tvchesca*

Yazar: G.Molino

İçerik: Türkçe (Latin harfli)-İtalyanca alfabetik sözlük

Dil: İtalyanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=Uz26nZAsh_MC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gb_sge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1654

Eser: *Les Voyages Du Sieur Du Loir*

Yazar: G. Clouzier

İçerik: Tarihî metin örnekleri (Latin harfli) ve şiir örnekleri

Dil: Fransız-Türkçe
Erişim bilgisi: Gallica -The BnF Digital Library, <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb34583660p>

Yıl: 1655

Eser: *Proverbia quaedam Arabica, Persica, & Turcica: In Gratiam Praedictarum Linguarum Cultorum Edita. Wittenberg*

Yazar: J. Hrabskius, H. W. Fincelius
İçerik: Türk atasözleri (Arap harfli)
Dil: Latince-Türkçe
Erişim bilgisi:
https://books.google.com.tr/books?id=ia4FxThe8Tk-C&printsec=frontcover&source=gbs_atb&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1664

Eser: *Relation d'un Voyage Fait au Levant*
Yazar: J. Thévenot
İçerik: şiir (Latin harfli)
Dil: Fransızca-Türkçe
Erişim bilgisi: Gallica -The BnF Digital Library, <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb31453982m>

Yıl: 1665

Eser: *Vocabolario Italiana-Tvrchesco*
Yazar: B. Parigi
İçerik: İtalyanca-Türkçe (Arap harfli) alfabetik sözlük
Dil: İtalyanca-Türkçe
Erişim bilgisi:
https://books.google.com.tr/books/about/Vocabolario_Italiano_Tvrchesco.html?hl=tr&id=bulOAAAcAAJ&redir_esc=y

Yıl: 1666

Eser: *Grammatica Turcico-Latina*
Yazar: A. Bobovy (Ali Ufki Bey)
İçerik: Gramer, karşılıklı konuşma metinleri, çeşitli ko-

nularda metin örnekleri, şiir örnekleri (Arap harfli)

Dil: Latince-Türkçe

Erişim bilgisi:

Yıl: 1670a

Eser: *Syntagmaton Linguarum Orientalium quae in Georgiae regionibus audiuntur liber primus, complectens Georgianae, seu Ibericae vulgaris linguae institutiones grammaticas: (with) Liber secundus complectens Arabum et Turcarum orthographiam ac Turcicae linguae institutiones*

Yazar: M. M. Francesco

İçerik: Gramer, atasözleri (Arap ve Latin harfli), çeşitli konularda metin örnekleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Latince-Türkçe

Erişim bilgisi: Bodleian Libraries-University of Oxford, Mr. Hyde 43 (BPD 1787)

Yıl: 1670b

Eser: *Jahr-Opfer, welches dem durchleuchtigsten, hochgebohrnen Fürsten und Herrn Hn. Johann Georgen*

Yazar: A. Pfeiffer

İçerik: Şiir örnekleri (Arap ve Latin harfli), dinî metin örnekleri

Dil: Latince- (İbranice, Keldanice, Süryanice, Arapça, Etiyopyaca, Samirice, Farsça, Osmanlı Türkçesi, Ermenice, Kıptice, İberce, Grekçe, İtalyanca, Sardunyaca, İspanyolca, Portekizce, Fransızca, Almanca, Saksonca, Felemenkçe, Danca, Norveççe, İsveççe, İngilizce, İskoçça, İrlanda Galcesi, Macarca, Lehçe, Çekçe, Sırp-Hırvatça, Çince, Nahuatl, İnuitçe ve Keçuvaca)

Erişim bilgisi: Staatsbibliothek zu Berlin, urn:nbn:de:bvb:12-bsb10827334-5

Yıl: 1670c

Eser: *Grammatica linguae Turcicae, in quinque partes distributa*

Yazar: W. Seaman

İçerik: Gramer (Arap harfli)

Dil: Latince-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=LOxMAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1672

Eser: *Colloquia Familiaria Turcico Latina Seu Status Turcicus Loquens*

Yazar: J. N. Harsany

İçerik: Karşılıklı konuşma metinleri, atasözü (Arap harfli), çeşitli konularda metin örnekleri

Dil: Latince-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=OewOAAA-AQAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1677

Eser: *Vocabolario Toscano, e Tvrchesco*

Yazar: A. Mascis

İçerik: Gramer, Toscana-Türkçe (Latin harfli) alfabetik sözlük

Dil: Toskana-Türkçe

Erişim bilgisi: Venedik Biblioteca Nazionale Marciana, ANT 17616 C 022C 161

Yıl: 1680

Eser: *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae, Arabicae, Persicae; Linguarum Orientalium Turcicae, Arabicae, Persicae Institutiones seu Grammatica Turcica; Lexicon Turcico-Arabico-Persico (I-III)*

Yazar: F. Meninski

İçerik: Gramer, alfabetik sözlük (Arap ve Latin harfli)

Dil: Türkçe-Arapça-Farsça-Latince-Almanca-İtalyanca-Fransızca,

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=esFIAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_vpt_read#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1688a

Eser: *Della Letteraturade' Turchi, Osservationi fatte da Gio. per Andrea Poletti. all'insegna dell'Italia, a San Marco.*

Yazar: G. B. Donado

İçerik: Atasözü örnekleri (Latin harfli), şiir örnekleri

Dil: Türkçe-İtalyanca

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=Qo5tSKmEI-64C&pg=PP5&hl=tr&source=gbs_selected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1688b

Eser adı: *Raccolta curiosissima d'Adaggi Turcheschi trasportati dal proprio Idioma nell Italiano e Latino dalli Giovani di Lingua, sotto il Bailaggio in Constantinopoli dell' illustriss ed eccell*

Yazar: G. B. Donado

İçerik: Atasözü örnekleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: İtalyanca-Türkçe-Latince

Erişim bilgisi:

https://www.google.com.tr/books/edition/Raccolta_curiosissima_d_adaggi_turchesch/j7s-AAAAcAAJ?hl=tr&gbpv=1

Yıl: 1688c

Eser: *Proverbii utili, e virtuosi in lingua araba, persiana, e turca*

Yazar: A. Timoteo

İçerik: Atasözü (Arap ve Latin harfli) ve özlü sözler

Dil: Arapça-Farsça-Türkçe-Latince-İtalyanca

Erişim bilgisi:

<https://books.google.com.tr/books?id=iwWXW9YilqE->

C&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summar-
y_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1689

Eser: *Proverbia turcica cum versione italica et latine &
Iterum Proverbia turcica*

Yazar: ?

İçerik: Atasözleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Türkçe-İtalyanca-Latine

Erişim bilgisi: Die Sächsische Landesbibliothek-
Staats- und Universitätsbibliothek urn:nbn:de:b-
sz:14-db-id5076519360

Yıl: 1701

Eser: *Tetrapla Alcoranica Sive Specimen Alcorani: Qu-
adrilinguis Arabici, Persici, Turcici, Latini*

Yazar: A. Acoluth

İçerik: Dinî metin örnekleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Arapça-Farsça-Latine-Türkçe

Erişim bilgisi:

[https://books.google.com.tr/books?id=UMBMAAAA-
cAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summar-
y_r&cad=0#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?id=UMBMAAAA-cAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summar-y_r&cad=0#v=onepage&q&f=false)

Yıl: 1709

Eser: *A Grammar Of The Turkish Language*

Yazarı: T. Vaughan

İçerik: Gramer, İngilizce-Türkçe (Latin harfli) alfabetik
sözlük, çeşitli konularda metin örnekleri, karşılıklı konuşma
metinleri, atasözleri, masal örnekleri

Dil: İngilizce-Türkçe

Erişim bilgisi:

[https://books.google.com.tr/books?id=uFVWAAAA-
YAAJ&pg=PR3&hl=tr&source=gbs_selected_pages&ca-
d=1#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?id=uFVWAAAA-YAAJ&pg=PR3&hl=tr&source=gbs_selected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false)

Yıl: 1729

Eser: *Grammatica Tvrca Necessariis regylis praecip-
vas lingvae difficvltates illvstrans.*

Yazar: J. Ch. Clodius

İçerik: Gramer, ilişki sözleri, karşılıklı konuşma metin-
leri, çeşitli konularda metin örnekleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Latince-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=ZDhRAAAAcAAJ&pg=PA1&hl=tr&source=gbs_selected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1730a

Eser: *Grammaire Turque*

Yazarı J. B. Holdermann

İçerik: Gramer, Fransızca-Türkçe (Latin harfli) tematik
sözlük, karşılıklı konuşma metinleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi:

<https://books.google.com.tr/books?id=TFdIjgEACA-AJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>

Yıl: 1730b

Eser: *Compendiosvm Lexicon Latino-Tvrlico Germani-
cvm*

Yazar: J. C. Clodius

İçerik: Gramer, Latince-Türkçe (Arap ve Latin harf-
li)-Almanca alfabetik sözlük

Dil: Latince-Türkçe-Almanca

https://books.google.com.tr/books?id=UHRpAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1788

Eser: *Versuch eines kleinen Türkischen Wörterbuchs mit
beygesetzten deutsch, ungurisch und böhmischen Bedeutun-
gen und einer kurzgefaßten türkischen Sprachlehre*

Yazar: Johann Matthias Korabinsky
İçerik: Gramer, Türkçe (Latin harfli)-Almanca-Macarca-Çekçe alfabetik sözlük
Dil: Türkçe-Almanca-Macarca-Çekçe
Erişim bilgisi: Staatsbibliothek zu Berlin, <https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht/?PPN=PPN672438518>

Yıl: 1789a

Eser: *Grammaire Turque: D'une toute nouvelle methode d'apprendre cette langue en peu de semaines avec un vocabulaire*

Yazar: J. von Preindl
İçerik: Gramer, Fransızca-Türkçe (Latin harfli) alfabetik sözlük, karşılıklı konuşma metinleri, atasözleri, fabl örnekleri, dinî metinler
Dil: Fransızca-Türkçe
Erişim bilgisi: <https://opendata.uni-halle.de//handle/1981185920/78676>

Yıl: 1789b

Eser: *Dizionario, Grammatiche, e Dialoghi Per Apprendere le Lingue Italiana, Greca-Volgare, e Turca, e Varie Scienze. Podova*

Yazar: B. Pianzola,
İçerik: Gramer, karşılıklı konuşma metinleri (Latin harfli), atasözleri, çeşitli konularda kalıp ifadeler, çeşitli konularda metin örnekleri
Dil: İtalyanca-Yunanca-Türkçe
Erişim bilgisi:
https://books.google.com.tr/books?id=eoFQAAAA-cAAJ&printsec=frontcover&hl=it&source=gbse_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1789c

Eser: *Kurze Anleitung zur Erlernung der türkischen Sprache, für Militär Personen : Sammt einer Sammlung von nützlichen Gesprächen, Ausdrücken und Redensarten u. einem*

Handlexikon der gebräuchlichsten Wörter

Yazar: T. Chabert

İçerik: Gramer, Almanca-Türkçe (Latin harfli) alfabetik sözlük, karşılıklı konuşma metinleri

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=YAMbbVDaY-HkC&pg=PA1&hl=tr&source=gbs_selected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1790

Eser: *Elemens De La Langue Turque*

Yazar: P. F. Viguer

İçerik: Gramer, çeşitli konularda metin örnekleri (Latin harfli), atasözleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=4XATAAA-AQAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1794

Eser: *Primi Principi Della Gramatica Turca Ad Uso Dei Missionari Apostolici di Constantinopoli*

Yazar: C. C. Carbognano

İçerik: Gramer, karşılıklı konuşma metinleri (Arap ve Latin harfli), fabl örnekleri

Dil: İtalyanca-Latince-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://play.google.com/store/books/details/Cosimo_Comidas_de_Carbognano_Primi_principi_della?id=XfuegZ-Ln1IC

Yıl: 18. yüzyıl sonları (?)

Eser adı: *Proverbiorum Turcicorum Centuria I-IV & Proverbia Turcica Quadrageinta*

Yazar: F. von Dombay

İçerik: Alfabetik atasözleri ve deyimler (Arap harfli)
Dil: Türkçe-Latince
Erişim bilgisi: <https://www.digitalcollections.manchester.ac.uk/view/MS-PERSIAN-00141/97>

Yıl: 1820

Eser: *Abhandlung über die Sprache und Schrift der Uiguren*,

Yazar: H. J. Klaproth

İçerik: Almanca-Uygurca-Türkçe tematik sözlük (Arap ve Latin harfli)

Dil: Almanca-Uygurca-Türkçe

Erişim bilgisi: München, Bayerische Staatsbibliothek, [urn:nbn:de:bsb:10572449-2](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsb:10572449-2)

Yıl: 1823

Eser: *Elements de la grammaire turke. Paris*

Yazar: P. A. Jaubert

İçerik: Gramer, karşılıklı konuşma metinleri, Fransızca-Türkçe (Arap harfli) alfabetik sözlük, atasözleri, değişik konularda metin örnekleri

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi: Gallica -The BnF Digital Library, <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb30357625m>

Yıl: 1829a

Eser: *Abrege de la Grammaire Turque et un Petit Vocabulaire en Français, Turc en Hongrois*

Yazar: J. K. Besse

İçerik: Gramer, Türkçe-(Latin harfli)-Fransızca-Macarca tematik ve alfabetik sözlük, Türkçe-(Latin harfli)-Fransızca-Macarca tematik konuşma metinleri, şiir örnekleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Fransızca-Türkçe-Macarca

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=JRIFAQAAMA-AJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1829b

Eser: *Theoretisch=practische Turkische Sprachlehre für Deutsche.*

Yazar: A. Hindoglu

İçerik: Gramer, Türkçe ve Almanca (Arap ve Latin harfli) karşılıklı konuşma metinleri, Türkçe (Arap ve Latin harfli)-Almanca, Almanca-Türkçe (Arap ve Latin harfli) alfabetik sözlük

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi: München, Bayerische Staatsbibliothek, urn:nbn:de:bvb:12-bsb10522464-6

Yıl: 1831a

Eser: *Dictionnaire abrégé turc-français*

Yazar: A. Hindoğlu

İçerik: Fransızca -Türkçe (Arap ve Latin harfli) alfabetik sözlük

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=M5ACAAA-AQAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_atb&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1831b

Eser: *Vocabulaire Français-Turc (A-F), Dictionnaire Turc-Français (Ş-Y)*

Yazar: T. X. Bianchi (A-F), J. D. Kieffer (Ş-Y)

İçerik: Fransızca-Türkçe (Arap ve Latin harfli) alfabetik sözlük

Dil: Fransızca-Türkçe, Türkçe-Fransızca

Erişim bilgisi: <https://archive.org/details/dictionnairefran01bianuoft/mode/2up>

Yıl: 1832

Eser: *A grammar of the Turkish language : with a preliminary discourse on the language and literature of the Turkish nations, a copious vocabulary, dialogues, a collection of ext-*

racts in prose and verse, and lithographed specimens of various ancient and modern manuscripts

Yazar: A. L. Davids

İçerik: Gramer, İngilizce-Türkçe (Latin ve Arap harfli) tematik sözlük, karşılıklı konuşma metinleri (Arap ve Latin harfli), tarihî metinlerden örnekler (Uygur ve Arap harfli), şiir örnekleri, mektup örnekleri

Dil: İngilizce-Türkçe

https://books.google.com.tr/books?id=PSM6AQAA-MAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1835a

Eser: *Grammaire Turque*

Yazar: G. Schroeder

İçerik: Gramer, Fransızca-İngilizce-Türkçe (Latin harfli) tematik ve alfabetik sözlük, çeşitli konularda cümle örnekleri (Latin harfli)

Dil: Fransızca-İngilizce-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.bi/books?id=43gBAAAAQA-AJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1838

Eser: *Vocabulaire Oriental, Français-Italien, Arabe, Turc et Grec*

Yazar: V. Letellier

İçerik: Gramer, Fransızca-İtalyanca-Türkçe (Latin harfli)-Yunanca-Arapça alfabetik sözlük

Dil: Fransızca-İtalyanca-Türkçe Yunanca-Arapça

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=KeOcpKa5rI-C&printsec=frontcover&hl=tr&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1839

Eser: *Neueste Grammatik der türkischen Sprache für Deutsche zum Selbstunterricht*

Yazar: Berswordt

İçerik: Gramer, tematik hazırlanmış konuşma metinleri (Arap ve Latin harfli) Türkçe-Almanca sözlük (Türkçesi Arap ve Latin harfli), Almanca-Türkçe (Arap ve Latin harfli) alfabetik sözlük

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=cPLI2nik2LUC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1846

Eser: *Grammaire raisonnée de la langue ottomane*

Yazar: J. W. Redhouse

İçerik: Gramer (Arap ve Latin harfli)

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=OTvHRG7w28cC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1847

Eser: *Grammaire Turque*

Yazar: A. Pfizmaier

İçerik: Gramer

Dil: Fransızca-Arapça-Farsça-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=RJNFAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1848

Eser: *Allgemeine Grammatik der türkisch-tatarischen Sprache*

Yazar: A. K. Kazembek
İçerik: Gramer, çeşitli konularda metin örnekleri (Arap ve Latin harfli)
Dil: Almanca-Türkçe
Erişim bilgisi:
München, Bayerische Staatsbibliothek, urn:nbn:de:bv-b:12-bsb10572730-9

Yıl: 1853a

Eser: Türkische Grammatik zum Gebrauch für Franzosen, Engländer und Deutsche nebst einer Sammlung eigenthümlicher Redensarten, Gespräche und einem französisch-türkischen Wörterbuche

Yazar: L. Albert
İçerik: Gramer, karşılıklı konuşma metinleri (Latin harfli), alfabetik ve tematik hazırlanmış Fransızca-Türkçe (Latin harfli)-İngilizce-Almanca sözlük
Dil: Fransızca-Türkçe-İngilizce-Almanca
Erişim bilgisi: München, Bayerische Staatsbibliothek, urn:nbn:de:bv:12-bsb10993209-2

Yıl: 1853b

Eser: *Der vollkommene und schnelle türkische Selbstlehrer*

Yazar: H. F. Fleischer
İçerik: Gramer, çeşitli konularda konuşma metinleri (Arap ve Latin harfli), atasözleri, tematik hazırlanmış Almanca-Türkçe (Latin harfli) sözlük
Dil: Almanca-Türkçe
Erişim bilgisi:
https://www.google.com.tr/books/edition/Der_vollkommene_und_schnelle_t%C3%BCrkische/APAHAAAIA-AJ?hl=tr&gbpv=1

Yıl: 1853c

Eser: *Grammaire turque à l'usage des Français, Anglais et Allemands avec un dictionnaire français-turc*

Yazar: L. Albert

İçerik: Gramer, çeşitli konularda tematik konuşma cümleleri (Latin harfli), Fransızca-Türkçe (Latin harfli)-Almanca-İngilizce tematik ve alfabetik sözlük

Dil: Fransızca-Türkçe-İngilizce-Almanca

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=U5VRAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1853d

Eser: *Wegweiser zum Verständnis der türkischen Sprache. Eine deutsch-türkischen Sprache*

Yazar: M. Wickerhauser

İçerik: Çeşitli konularda metin örnekleri, şiir örnekleri (Arap harfli) ve atasözleri (Arap harfli)

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi: <https://archive.org/details/wegweiser-zumver00wickgoog/page/n7/mode/2up>

Yıl: 1854a

Eser: *Le Drogman Turc donnant les mots et les phrases*

Yazar: B. Duprat

İçerik: Gramer, Fransızca-Türkçe (Latin harfli) alfabetik ve tematik sözlük çeşitli konularda karşılıklı konuşma metinleri, çeşitli konularda metin örnekleri

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=AfAHAAAIA-AJ&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1854b

Eser: *Chrestomathe Ottomane preceder de tableaux et suivre d'un glossaire turcfrançais*

Yazar: F. Dietrici

İçerik: Gramer, Fransızca-Türkçe (Arap ve Latin harfli)

tematik sözlük, çeşitli konularda karşılıklı konuşma metinleri, atasözleri, Nasreddin Hoca fıkraları, dinî metinler, şiir örnekleri, resmî yazışma örnekleri

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi: Staatsbibliothek zu Berlin,
36604809230018

Yıl: 1854c

Eser: *Guide de la conversation Français-Turc*

Yazar: Ambroise V. Calfa

İçerik: Gramer, Fransızca-Türkçe (Arap ve Latin harfli) tematik sözlük, karşılıklı konuşma metinleri (Arap ve Latin harfli)

Dili Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi: <https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb30186534b>

Yıl: 1855

Eser: *Guide de conversation turc-français-allemand*

Yazar: P. S. Catergian

İçerik: Fransızca-Almanca-Türkçe (Arap ve Latin harfli) tematik sözlük, çeşitli konularda konuşma metinleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Fransızca-Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=VJNFAAAAcA-AJ&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1856a

Eser: *Dictionnaire Française-Turc*

Yazar: N. Mallouf

İçerik: Fransızca-Türkçe (Arap ve Latin harfli) alfabetik sözlük

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://www.google.com.tr/books/edition/Dictionnaire_

fran%C3%A7ais_turc/BpVFAAAAcAAJ?hl=tr&gbpv=1&-
dq=Dictionnaire+Fran%C3%A7aise-Turc&pg=PR7&printse-
c=frontcover

Yıl: 1856b

Eser: *Elements de la Gramaire Turque*

Yazar: L. Dubeux

İçerik: Gramer, karşılıklı konuşma metinleri (Arap ve Latin harfli), tarihî metin örnekleri, resmî yazışma örnekleri, mektup örnekleri

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi:

Gallica -The BnF Digital Library, <https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb30357625m>

Yıl: 1856c

Eser: *Grammaire turque courte et facile*

Yazar: C. Viotte

İçerik: Gramer, Fransızca-Türkçe (Latin harfli)-İngilizce-İtalyanca alfabetik ve tematik sözlük, atasözleri, fabl örnekleri, mektup örnekleri, fıkra örnekleri

Dil: Fransızca-Türkçe-İngilizce-İtalyanca

Erişim bilgisi:

Gallica -The BnF Digital Library, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1056822r.image>

Yıl: 1857

Eser: *An English and Turkish Dictionary in Two Parts, English and Turkish, and Turkish and English*

Yazar: J.W. Redhouse

İçerik: İngilizce-Türkçe (Arap ve Latin harfli) alfabetik sözlük

Dil: İngilizce-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=IFczAQAAMA-AJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1858

Eser: *Deutsch-türkisches Taschen-Wörterbuch*

Yazar: Á. Vámbéry

İçerik: Almanca-Türkçe (Latin harfli) alfabetik sözlük

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=VglEAAAAYA-AJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1860

Eser: *Guide en trois langues : française, anglaise et turque*

Yazar: N. Mallouf

İçerik: Gramer, karşılıklı konuşma metinleri (Arap ve Latin harfli), atasözleri, resmî yazışma örnekleri

Dil: Fransızca-İngilizce-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=5uZHAAAA-MAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1861a

Eser: *Grammaire Elementaire de la Langue Turque*

Yazar: N. Mallouf

İçerik: Gramer (Arap ve Latin harfli)

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi:

Gallica -The BnF Digital Library, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5698892d.texteImage>

Yıl: 1861b

Eser: *The Letters and Works of Lady Mary Wortley Montagu*

Yazar: L. M. W. Montagu

İçerik: Şiir örneği (Latin harfli)

Dil: İngilizce-Türkçe

Erişim bilgisi: <https://archive.org/details/lettersworksof-la01inmont>

Yıl: 1865a

Eser: *Osmanische Sprichwörter*

Yazar: O. M. Schlechta-Wssehrd

İçerik: Atasözleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Fransızca-Türkçe-Almanca

Erişim bilgisi: <https://archive.org/details/osmanisc-hesprich00vien>

Yıl: 1865b

Eser: *Ausführliches Lehrbuch der türkischen Sprache*

Yazar: J. Goldenthal

İçerik: Gramer (Arap ve Latin harfli)

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=8YNvoRVfb3o-C&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1868

Eser: *Bosnisch-türkische Sprachdenkmäler: gesammelt, gesichtet und herausgegeben*

Yazar: O. Blau

İçerik: Gramer, Almanca-Boşnakça-Türkçe (Latin harfli) tematik ve alfabetik hazırlanmış sözlük, çeşitli konularda konuşma cümleleri ve ilişki sözleri, şiir örnekleri, mektup örnekleri

Dil: Almanca-Boşnakça-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=329cAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1869a

Eser: *Grammatik der Türkische-osmanischen Umgangssprache*

Yazarı: P. J. Pique

İçerik: Gramer, Almanca-Türkçe (Arap ve Latin harfli) alfabetik sözlük, karşılıklı konuşma metinleri, ilişki sözleri (Arap ve Latin harfli)

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://www.google.com.tr/books/edition/Grammatik_der_t%C3%BCrkisch_osmanischen_Umga/V5NFAAAAcAAJ?hl=tr&gbpv=1&dq=Grammatik+der+T%C3%BCrkisch-osmanischen+Umgangssprache&printsec=frontcover

Yıl: 1869b

Eser: *Praktisch Handbuch der osmanischSprache I-III.*

Yazar: A. Wahrmund

İçerik: Gramer, Almanca-Türkçe tematik sözlük (Latin harfli), konuşma cümleleri, atasözleri, Nasreddin Hoca fıkraları (Arap harfli), tarihî antlaşma metni (Latin harfli)

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.jo/books?id=ISFFAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1872

Eser: *Türkischer Dragoman, Grammatik, Phrasensammlung und Wörterbuch der Türkischen Sprache*

Yazar: M. F. Ludwig

İçerik: Gramer, Almanca-Türkçe (Latin harfli) tematik sözlük, Türkçe-Almanca alfabetik sözlük (Latin harfli), tematik hazırlanmış konuşma cümleleri (Latin harfli) atasözleri (Latin harfli)

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi: München, Bayerische Staatsbibliothek, urn:nbn:de:bvb:12-bsb11009550-9

Yıl: 1876

Eser: *Türkisch-Arabisch-Persisches Handwörterbuch*

Yazar: J. T. Zenker

İçerik: Türkçe (Arap ve Latin harfli)-Farsça-Arapça-Almanca-Fransa alfabetik sözlük

Dil: Türkçe-Farsça-Arapça-Almanca-Fransızca

Erişim bilgisi: München, Bayerische Staatsbibliothek,
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10495547-1

Yıl: 1879

Eser: *Türkisch-Deutsches Wörterbuch mit Transcription des Türkischen*

Yazar: C. R. Ostoiç

İçerik: Almanca-Türkçe alfabetik ve tematik sözlük (Latin harfli)

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi: München, Bayerische Staatsbibliothek,
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11390127-4

Yıl: 1880

Eser: *Turkish and English Lexicon*

Yazar: J. W. Redhouse

İçerik: İngilizce-Türkçe (Arap ve Latin harfli) alfabetik sözlük

Dil: İngilizce-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=zDhbAAA-AQAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1881

Eser: *Dictionnaire turc-français*

Yazar: A. C. Barbier de Maeynard

İçerik: Fransızca-Türkçe (Arap ve Latin harfli) alfabetik sözlük

Dil: Fransızca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://www.google.com.tr/books/edition/Dictionnaire_turc_fran%C3%A7ais/os4OAAAQAAJ?hl=tr&gbpv=1&-

dq=Dictionnaire+turc-fran%C3%A7ais&printsec=frontcover

Yıl: 1882

Eser: *praktische Anleitung die türkische Sprache in kurzer Zeit sprechen und verstehen zu lernen; mit einer Grammatik, Gesprächen, Lesestücken und einem deutsch-türkischen Wörterbuche = Sprechen Sie türkisch*

Yazar: Murad Damar Efendi

İçerik: Gramer, çeşitli konularda konuşma metinleri (Latin harfli), Almanca-Türkçe (Latin harfli) alfabetik sözlük, atasözü örneği

Dil: Almanca-Türkçe

Yıl: 1883

Eser: Ayyar Hamza

Yazar: Moliere (Jean Baptiste Poquelin)

Çeviren: C. R. Ostoiç

İçerik: Alfabetik sözlük, tiyatro metni (Latin harfli)

Dil: Almanca-Türkçe

Yıl: 1886

Eser: *Erklärung der Tier-Namen aus allen Sprachgebieten*

Yazar: A. von Edlinger

İçerik: Almanca- Latince-Türkçe (Latin harfli)-Yunanca-Sanskritçe-Arapça tematik ve alfabetik sözlük

Dil: Almanca-Latince-Türkçe-Yunanca-Sanskritçe-Arapça

Erişim bilgisi:

https://www.google.com.tr/books/edition/Erkl%C3%A4rung_der_Tier_Namen_aus_allen_Spra/j0NSoQc6UD-YC?hl=tr&gbpv=1&dq=Erkl%C3%A4rung+der+TierNamen+aus+allen+Sprachgebieten&pg=PP7&printsec=frontcover

Yıl: 1889a

Eser: *Türkische Grammatik, mit Paradigmen Litteratur, Chrestomathie, und Glossar.*

Yazar: A. Müller

İçerik: Gramer, Almanca-Türkçe-Fransızca alfabetik sözlük, atasözü örnekleri (Arap harfli), tarihî metin örneği (Arap harfli)

Dil: Almanca-Türkçe-Fransızca

Erişim bilgisi: <https://archive.org/details/trkischegrammat01giesgoog>

Yıl: 1889b

Eser: *Die slavischen, magyarischen und rumunischen Elemente im türkischen Sprachschätze*

Yazar: F. Miklosich

İçerik: Türkçe (Latin ve Arap harfli)-Almanca-Sırpça-Bulgarca-Macarca-Rumence alfabetik sözlük

Dil: Türkçe-Almanca-Sırpça-Bulgarca-Macarca-Rumence

Erişim bilgisi: München, Bayerische Staatsbibliothek, urn:nbn:de:bvb:12-bsb11646146-0

Yıl: 1891

Eser: Türkischer Sprachführer, Bestehend Aus Kurzgefaßter Türkischer Grammatik, Einer Wörtersammlung Und Aus Dem Leben Gegriffenen Gesprächen; Zur Raschen Erlernung Der Türkischen Sprache

Yazar: G. Rosen

İçerik: Gramer, tematik hazırlanmış Almanca-Türkçe sözlük (Latin harfli), çeşitli konularda karşılıklı konuşma metinleri (Latin harfli)

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

<https://www.google.com.tr/books/edition/T%C3%BCrker%20Sprachf%C3%BChrer,+Bestehend+Aus+Kurzgefa%C3%9Fter+T%C3%BCrkischer+Grammatik,+Einer+W%C3%B6rtersammlung+Und+Aus+Dem+Leben+Gegriffenen+Gespr%C3%A4chen%3B+Zur+Raschen+Erlernun>

g+Der+T%C3%BCrkischen+Sprache&pg=PA35&printsec=frontcover

Yıl: 1893

Eser: *Mürşid-i lisan-ı Osmani*

Yazar: J. J. Manissadjian

İçerik: Gramer, alfabetik sözlük (Latin ve Arap harfli)

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://www.google.com.tr/books/edition/M%C3%BC-rsid_i_lis%C4%81n_y_Osm%C4%81ni/vi1NAQAAMA-AJ?hl=tr&gbpv=1&dq=Lehrbuch+der+modernen+osmanischen+Sprache&printsec=frontcover

Yıl: 1894

Eser: *Ein türkisch-arabisches Glossar*

Yazar: M. Houtsma

İçerik: Gramer, Türkçe-Almanca alfabetik sözlük (Arap ve Latin harfli), çeşitli konularda metin örnekleri

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=3tkSAAAAYA-AJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1895

Eser: *Türkische Konversations-Grammatik 1, [Hauptband]*

Yazar: H. Jehlitschka

İçerik: Gramer, Almanca-Türkçe tematik sözlük (Arap ve Latin harfli), çeşitli konularda metin örnekleri (Arap harfli), konuşma cümleleri (Arap harfli),

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://books.google.com.tr/books?id=gY4QAAAA-YAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Yıl: 1897

Eser: *Die Türkischen Lehnwörter im Mordwinischen*

Adı: H. Paasonen

İçerik: Türkçe (Latin harfli)-Mordvince alfabetik sözlük

Dil: Türkçe-Mordvince

Erişim bilgisi: <https://archive.org/details/dietrkischenle-00paasuoft>

Yıl: 1898

Eser: *türkischer sprachführer*

Yazar: W. Heintze

İçerik: Gramer, Almanca-Türkçe (Latin harfli) alfabetik ve tematik sözlük, konuşma cümleleri, mektup örnekleri (Latin harfli)

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi:

https://www.google.com.tr/books/edition/T%C3%BCrkischer_Sprachf%C3%BChrer/sMjnM3a6EsoC?hl=tr&gbpv=1&dq=t%C3%BCrkischer+sprachf%C3%BChrer&pg=PP5&printsec=frontcover

Yıl: 1905

Eser: *Türkische Lesestücke*

Yazar: J. Georg

İçerik: Metin örnekleri (Latin harfli), şiir örnekleri (Latin ve Arap harfli), tarihî metinlerden örnekler, Nasrettin Hoca fıkraları

Erişim bilgisi: <https://catalog.hathitrust.org/Record/008914497>

Dil: Almanca-Türkçe

Yıl: 1916a

Eser: *Türkisches Lehrbuch: enthaltend Grammatik, Konversationsübungen, Lesebuch und Wortlisten*

Yazar: W. Wilhelm

İçerik: Gramer, Almanca-Türkçe (Latin harfli) tematik sözlük, kalıp ifadeler (Latin harfli), konuşma cümleleri, ata-

sözü

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi: Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt, urn:nbn:de:gbv:3:5-1192015415-139331530-10

Yıl: 1916b

Eser: *Das nötigste Türkisch: kurze Grammatik und Sammlung der gebräuchlichsten Wörter ;für den Feldgebrauch zusammengestellt*

Yazar: R. Gräter

İçerik: Gramer, Almanca-Türkçe (Latin harfli) tematik sözlük

Dil: Almanca-Türkçe

Erişim bilgisi: Staatsbibliothek zu Berlin

<https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht/?P-PN=PPN724036628>

Tablo 1. *Transkripsiyon Metinlerinin Özellikleri Bakımından Tablolaştırılması*

Sıra no.	Yıl	Eserin dil sayısı		Eserde kullanılan alfabe		Eserin içeriği						
		İki dilli	Üç ve üçten çok dilli	Arap alfabesi	Latin alfabesi	Gramer	Atasözü	Sözlük		Metin örnekleri		
								Tematik	Alfabetik	Fabl örnekleri	Şiir örnekleri	İlişki sözleri, kalıp ifadeler ve konuşma metinleri
1.	1481	+			+						+	
2.	1520	+			+			+				
3.	1533	+			+			+				
4.	1544	+			+		+	+				+
5.	1596		+		+			+			+	+

6.	1605		+		+		+						
7.	1611	+			+	+		+				+	
8.	1612	+		+	+	+	+		+		+		+
9.	1630	+		+	+	+							+
10.	1632	+		+	+	+			+				
11.	1641	+		+					+				
12.	1654	+			+						+		+
13.	1655	+		+			+						
14.	1664	+		+							+		
15.	1665	+		+					+				
16.	1666	+		+		+				+	+		
17.	1670a	+		+	+	+	+						+
18.	1670b		+	+	+						+		+
19.	1670c	+		+	+								
20.	1672	+		+			+					+	+
21.	1677	+			+	+			+				
22.	1680		+	+	+	+			+				
23.	1688a	+		+			+				+		
24.	1688b		+	+	+		+						
25.	1688c		+	+	+		+						
26.	1689		+	+	+		+						
27.	1701		+	+	+								+
28.	1709	+			+	+	+		+	+		+	+
29.	1729	+		+	+	+						+	+
30.	1730a	+		+	+	+		+				+	
31.	1730b		+	+	+	+			+				
32.	1788		+		+	+			+				
33.	1789a	+			+	+	+		+	+		+	+
34.	1789b		+		+	+	+					+	+
35.	1789c	+			+	+			+			+	
36.	1790	+		+	+	+	+						+
37.	1794		+	+	+	+				+		+	
38.	17.yy	+		+			+						
39.	1820		+	+	+			+					
40.	1823	+		+	+	+	+	+				+	+
41.	1829a		+	+	+	+		+	+		+	+	+

42.	1829b	+		+	+	+			+			+	
43.	1831a	+		+	+				+				
44.	1831b	+		+	+				+				
45.	1832	+		+	+	+		+			+	+	+
46.	1835		+		+	+		+	+			+	
47.	1838		+		+	+			+				
48.	1839	+		+	+	+			+			+	
49.	1846	+		+	+	+							
50.	1847		+	+	+	+							
51.	1848	+		+	+								+
52.	1853a		+		+	+		+	+			+	
53.	1853b	+		+	+	+	+	+				+	
54.	1853c		+		+	+		+	+			+	
55.	1853d	+		+			+				+		+
56.	1854a	+			+			+	+			+	+
57.	1854b	+		+	+	+			+				+
58.	1854c	+		+	+	+		+				+	
59.	1855		+	+	+			+				+	
60.	1856a	+		+	+				+				
61.	1856b	+		+	+	+						+	+
62.	1856c		+		+	+	+	+	+	+		+	+
63.	1857	+		+	+				+				
64.	1858	+			+				+				
65.	1860		+	+	+	+	+					+	+
66.	1861a	+		+	+	+							
67.	1861b	+			+						+		
68.	1865a		+	+	+		+						
69.	1865b	+		+	+	+							
70.	1868		+	+	+	+		+	+		+	+	+
71.	1869a	+		+	+	+			+			+	
72.	1869b	+		+	+	+	+	+					+
73.	1872	+			+	+	+	+	+			+	
74.	1876		+	+	+				+				
75.	1879	+			+			+	+				
76.	1880	+		+	+				+				
77.	1881	+		+	+				+				

78.	1882	+			+	+	+		+			+	
79.	1883	+			+								+
80.	1886		+		+			+	+				
81.	1889a		+	+	+	+	+		+				+
82.	1889b		+	+	+				+				
83.	1891	+			+	+		+				+	
84.	1893	+		+	+	+			+				
85.	1894	+		+	+	+			+				+
86.	1895	+		+	+			+				+	+
87.	1897	+			+				+				
88.	1898	+			+	+		+	+			+	+
89.	1905	+		+	+						+		+
90.	1916a	+			+		+	+				+	
91.	1916b	+			+	+		+					

Sonuç

Bayerische Staatsbibliothek, Staatsbibliothek zu Berlin, MDZ Bibliothek, Sächsische Landesbibliothek-Staats - und Universitätsbibliothek kütüphaneleri, [www. books.google. com.tr](http://www.books.google.com.tr) internet adresi taranmak suretiyle tespit edilen 91 eser bağlamında transkripsiyon metinleri üzerine bir sınıflandırma çalışması yapılmıştır. Sınıflandırmada 15. yüzyıla ait 1, 16. yüzyıla ait 4, 17. yüzyıla ait 21, 18. yüzyıla ait 12, 19. yüzyıla ait 50, 20. yüzyıla ait 3 eser ele alınmıştır. Eserlerin büyük bir kısmının 19. yüzyıla ait olduğu görülmektedir. Bu yüzyıla ait eserlerin çokluğu Osmanlı Devleti'nin Batı'ya yönelmesi ve Batılaşma çabalarıyla ilişkilidir. Georgius de Hungaria tarafından yazılan *Tractatus de Moribus, Conditionibus, Nequitia Turcorum*, Bastista'nın 1520 tarihli *Opera de Battista* ve F.Argenti'nin 1533 tarihli *Regola del parlare turcho* adlı eseri Osmanlı Türkçesiyle ilgili transkripsiyon metinlerinin ilkelerinden kabul edilmektedir.

Tespit edilen 63 eser iki dilli, 28 eser üç veya üçten çok dilli olarak hazırlanmıştır. İlk yazılan eserlerin daha çok Latince-Türkçe, İtalyanca-Türkçe olduğu görülmektedir. Daha sonrakı yıllarda Türkçe-Almanca ve Türkçe-Fransızca eserlerin

ağırlık kazandığı görülmektedir. 84 eserde Latin alfabesinin kullanıldığı, sadece 7 eserde ise Arap harflerine yer verildiği görülmüştür. Bu husus da bu metinlerden hareketle yazıldığı dönemin konuşma dili özelliklerini tespit etmek açısından önemlidir. 50 eserde Osmanlı Türkçenin gramer özellikleri işlenirken 27 eserde atasözü örneklerine yer verilmiştir. Sözlük açısından değerlendirildiğinde 18 eserde tematik, 31 eserde ise alfabetik sözlük bulunurken 10 eserde ise hem tematik hem alfabetik sözlük yer almaktadır. 32 eserde ise sözlük kısmı bulunmamaktadır. 2 eserde Nasreddin Hoca fıkralarına, 5 eserde ise fabl örneklerine rastlanmıştır.

Kaynaklar

- Bekar, B. (2018). 1789 Yılında Askerî Personel İçin Yazılmış Almanca-Türkçe Transkripsiyon Metni. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 19-34.
- Bekar, B. (2019a). *Batı Kültüründe Türk Atasözleri*. Konya: Kömen Yayınları.
- Bekar, B. (2019b). Transkripsiyon Metinlerinde Türk Atasözleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö5), 1-13.
- Hazai, G. (2012). *Türkiye Türkçesinin Dünyü ve Bugünü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kartallıoğlu, Y. (2015). *Söz Kitabı Türkçe-İtalyanca Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kartallıoğlu, Y. (2022). *Stambol'dan İstanbul'a: Osmanlı Türkçesi Telaffuz Kayıtları (1533-1921 Arası Latin Harfli Metinlerin Verilerine Göre)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yağmur, Ö. (2013). *Latin Harfli Çeviri Yazılı Metinlerde Türkçe Söz Dizimi (16-19. Yüzyıllar)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Yağmur, Ömer (2014). Erken Dönem Türkçe Transkripsiyon Metinleri Ve Bunların Dil Araştırmalar Açısından Önemi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (4), 201-217.
- Yağmur, Ö. (2015). Pietro Lupis Valentiano'nun İtalyanca-Türkçe Çeviri Yazılı Sözlüğünde Ses Olayları (1520-1527). *FSM İlmî Araştırmalar Dergisi*, (6), 243-278.
- Yağmur, Ö. (2022). Çeviri Yazılı Metinler Tanıklığında, Osmanlı Türkçesinde Kalıp Sözler: Hayır Dualar, Beddualar. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (48), 111-151.
- Yılmaz, Y. (2018). 18. Ve 19. Asırda Fransızca Hazırlanmış Transkripsiyon Anıtlarında Okuma Metinlerinin Özellikleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (4), 86-92.